

Бейсенбаев Ж.Т.,
Нұрғалиев Р.Қ.

**Еуразиялық Одақтың
жаһандану әлемінде алатын
стратегиялық орны**

Аймақтық экономикалық интеграция тәжірибесінің классикалық үлгісі – Еуропалық Одақ интеграциясының қалыптасу тәжірибелері басты тірек ретінде қаралады. Еуропалық Одақтың біздің елдер үшін сабақ болар тұстары, әсіресе әлеуметтік-экономикалық мәселелерінің тиімді шешілу жолдарының маңызды жақтары және ортақ валюта енгізуі үлгі боларлық жағдай. Сол себепті, Посткеңестік мемлекеттер ішінде ЕурАзЭҚ құрылуы мәдени-тарихи құндылықтарды ғана біріктіріп қана қоймай, сонымен бірге еуразиялық, географиялық кеңістік, жаһандану әлемінің геосаяси орталығына айналуға.

Еуразиялық интеграциялық жоба экономикалық дамуға үлкен мүмкіндіктер ашады, атап айтқанда бәсекелестік ортаны қалыптастырады. Бұндай күш-жігердің бірігуі Еуразиялық Одаққа жаһандық экономикаға және сауда жүйесіне кіру мүмкіндігін ғана емес, сонымен қатар, болашақтың болмысын анықтайтын шешімдер қабылдау үрдісінде қатысу мүмкіндігіне жол ашады. Еуразиялық Одақтың құрылуы бұл мүше елдердің қазіргі кезеңнің күрделі әлемінде өзінің сенімді орнын табуға септігін тигізеді. Басқаша айтқанда, ЕурАзЭҚ-қа бірігу арқылы аймақтық экономикалық интеграцияға қатысушы-елдер жаһандану жағдайында алға қарай жылжиды және өркендеу қабілетіне ие болатыны анық.

Түйін сөздер: интеграция, жаһандану, ғылыми-техникалық прогресс, Еуразиялық экономикалық одақ, мегажоба.

Beisenbayev J.T.,
Nurgaliyev R.K.

**Eurasian Union in a strategic
place in the world of
globalization**

A classical example of the experience of regional economic integration is considered to be the thrust of experience in the formation of the integration of the European Union. Aims to our countries of the European Union have been moments, especially in the social and economic problems of the effective ways, solutions, most important aspects, introductions of the common currency and the conditions precedent. Therefore, the Post-Soviet states, including the establishment of the Eurasian Economic Community will not only consolidate the cultural and historical values, as well as the Eurasian economic space, globalization has become a geopolitical center of the world.

Eurasian integration project opens up great opportunities for economic development, creates a competitive environment in particular. The combination of these efforts the European Union is not only an opportunity of enter to global economy and trading system, as well as to determine the nature of the future opens up the opportunity to participate in the decision-making process. Creation of the Eurasian Union is contributing to the stability of the countries members of the Union in the difficult period. In other words, through the merger of regional economic integration of the EurAsEC member countries will have the ability to move forward in the context of globalization and prosperity.

Key words: integration, globalization, scientific and technical progress, Eurasian Economic Union, mega-project.

Бейсенбаев Ж.Т.,
Нұрғалиев Р.Қ.

**Стратегическое место
Евразийского союза
в мире глобализации**

Примером классического опыта региональной экономической интеграции считается направленность опыта в формировании интеграции Европейского союза. Для нашей страны сотрудничество с Европейским союзом очень важно, особенно в решении эффективных путей социально-экономических проблем, а также введения единой валюты. Таким образом, для государств постсоветского пространства создание Евразийского экономического сообщества не только консолидирует культурные и исторические ценности, но и создает Евразийское экономическое пространство, глобализация стала геополитическим центром мира.

Евразийский проект интеграции открывает большие возможности для экономического развития, в частности, создает конкурентную среду. Сочетание этих усилий Европейскому союзу не только дает возможность войти в глобальную экономику и систему торговли, а также гарантирует определить характер будущего, открывает возможность участвовать в процессе принятия решений. За счет интеграции стран ЕврАзЭС, участвующих в региональной экономической интеграции, в глобальную экономику мировая экономика получает возможность двигаться вперед дорогой преобразований к процветанию и стабильности нашей страны.

Ключевые слова: интеграция, глобализация, научно-технический прогресс, Евразийский экономический союз, мега-проект.

**ЕУРАЗИЯЛЫҚ
ОДАҚТЫҢ
ЖАҒАНДАНУ
ӘЛЕМІНДЕ АЛАТЫН
СТРАТЕГИЯЛЫҚ ОРНЫ**

Қазіргі таңда жаһандану, ең алдымен, бүгінгі орын алып отырған халықаралық экономикалық қатынастардың сипаты мен серпінді техникалық прогресті қамтамасыз ететін саяси тұрақтылық пен өндірістік күштердің, атап атсақ көлік, байланыс құралдары, әлемдік компьютерлік желілер және тағы басқада даму деңгейіне қатысты болып келеді. Осы орасан ғылыми-техникалық прогресс әлемнің бейнесін түбірімен өзгертіп, жаһандануға алып келді, алуан түрлі халықтарды бір-біріне жақындата түсті. Солай дей тұрғанымызбен, қазіргі жаһандану бір жақта сипатқа ие емес. Оны бүгінгі қоғам дәлелдеп отыр.

Қауіпсіздік аспектілерінің маңыздылығын тани отырып, Қазақстан Президенті еуразиялық жобада сыртқы экономикалық, әскери, саяси, ақпараттық, технологиялық, экологиялық ықпалдар мен қауіп-қатерлерге ұжымдық төтеп беру мүмкіндіктерін қарастырды. Қазіргі жүріп жатқан жаһандық процестер тұрғысынан алғанда, Нұрсұлтан Назарбаевтың Еуразиялық одақты басынан бастап басқа ықпалдастық бірлестіктермен кеңінен өзара іс-қимыл тұрғысынан ашық жоба ретінде пайымдауының қағидаттық маңызы бар.

Зерттеушілердің арасында жаңа ықпалдастық идеялардың негізгі туу фактілері туралы мәселе бойынша бірнеше көзқарас қалыптасты. Шетелдік саясаттанушылар Қазақстан Елбасының еуразиялық идеяға назар аударудың басты алғышарты ретінде елдегі күрделі демографиялық ахуалға негізделген неғұрлым теңгерілген сыртқы және ішкі саясатты жүргізу қажеттігін атап айтады. Сонымен қатар Назарбаевтың сыртқы саясатында «проеуразиялық» қана емес, сонымен бірге «азиялық» қадамдарды байқауға болатыны туралы факті де белгіленеді, ол мысалы, Орталық Азия мемлекеттері арасындағы келісілген әскери ынтымақтастықты қолдау арқылы көрініс берді [1].

Міне, әлемнің жаһандану үдерісінде Еуразиялық тұтастықтың қажеттігі, осы кеңістікте интеграциялық үрдістердің өмірлік маңыздылығы, ортақ бірлестіктің қағидаттары мен бағдарламасы туралы идеяның қажет екендігін мемлекет президенті Нұрсұлтан Назарбаев тұңғыш рет мәлімдеген еді. Сол сәттен бері, өз дамуын алған бұл еуразияшылдық идея түрлі идеологтар, саясаткерлер, сарапшылар тарапынан қолдау тауып, қазір өмірге белсене еніп келеді.

Еуразиялық экономикалық одақтың (бұдан әрі – ЕАЭО) қысқаша ретроспективасы мынадай: 1994 жылы Қазақстан басшысы Н.Ә. Назарбаев М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінде Евразиялық кеңістіктегі интеграция идеясы туралы ойын ортаға салды. Қазақстан Президентінің тың бастамасы кезек-кезеңімен жүзеге асты: 2000 жылы Евразиялық экономикалық қауымдастық (ЕврАзЭҚ) құру туралы келісімге қол қойылды, 2010 жылдан бастап Кедендік одақ (КО) қызмет ете бастады, ал 2012 жылы Қазақстан, Ресей мен Беларусь интеграциялық құрылыстың үшінші сатысына – Біртұтас экономикалық кеңістік (БЭК) қалыптасты. 2014 жылы жоғарыда аталған ЕАЭО құру туралы келісім-шартқа қол қойылды. Ал 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап ЕАЭО нақты қызмет ете бастады [2].

Еуразиялық экономикалық одақ – мемлекет-мүшелері Қазақстан Республикасы, Ресей Федерациясы, Беларусь Республикасы, Армения Республикасы мен Қырғыз Республикасы болып табылатын халықаралық аймақтық экономикалық интеграциялық ұйым. 2014 жылғы 29 мамырда Астана қаласында қол қойылған «Еуразиялық экономикалық одақ туралы келісімнің» 1 бабына сәйкес, ЕАЭО «халықаралық құқық субъектілігіне ие, ауқымында тауарлардың, қызметтердің, капитал мен жұмыс күшінің еркін қозғалысы қамтамасыз етілетін, осы Келісім-шартта анықталған және одақ ауқымында жасалған халықаралық шарттарға сәйкес экономика саласында үйлестірілген, келісілген немесе бірегей саясат жүргізетін аймақтық экономикалық интеграцияның халықаралық ұйымы» болып табылады [3].

ЕАЭО бірте-бірте кеңею үстінде: 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап Армения мүше болса, 29 мамырдан бастап оған Қырғызстан мүше болып кірді. Сонымен қатар, Тәжікстан Үкіметі ЕАЭО құрамына кіруге қызығушылық танытуда, олар қазір бұл одақтың артықшылықтары мен кемшіліктерін саралап, талдап, тиісті шешім қабылдауға әзірлік жасап жатыр. ЕАЭО географиялық шекарасының кеңею келешегі мен ықтималдығы бұл аталған мемлекеттермен ғана шектелмейді. Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы мәлім болғандай, 2013 жылы 24 қазанда Минскіде (Беларусь) өткен Евразиялық экономикалық жоғары кеңестің мәжілісінде Қазақстан Президенті Н.Ә. Назарбаев мәлімдеме жасап, Түркия Президенті Абдулла Гюль оған Кедендік одаққа (БЭК аралық кезеңі) қосылу туралы өтініш білдіргенін айтқан еді. «Түркия Президенті

маған Кедендік одаққа қосылу туралы өтінішпен шықты. Қанеки, Түркияны да қатарымызға қосып алайық», – деді Н. Назарбаев. Оның сөзінше, шетелдерде оған Кедендік одақ деген КСРО-ның екінші рет дүниеге келуі емес пе, немесе, Ресей басқаратын жаңа одақ па дегендей сұрақтар қойылатынын да айта кетті. «Мүмкін, Түркияны одаққа қабылдасақ, бұл үлкен ел, түрлі әңгімелер сап тыйылар еді», – деген ұсынысын Н.Ә. Назарбаев Ресей мен Беларусь президенттеріне жеткізді [4].

Еуразиялық Одақ – өркениетті өркендету құралы. Осындай өркениетті дамытуда көрегенділік танытқан Елбасының Еуразиялық интеграциядағы рөлі ерекше. Олай болса, оның Еуразиялық одақ негізінде болашаққа стратегиясын талдап көрелік.

Еуразиялық Одақ – бүгінгі күн мен болашақтың күрделі сынақтарымен өлшенетін алып жоба. Ол қалыптасуы тарихтағы ең күшті жаһандық қаржы-экономикалық дағдарыстар ықпалымен басталған жаңа әлемдік жаһанданудың бөлшегі болудың барлық үлкен мүмкіндіктеріне ие. Бұл үшін еуразиялық интеграцияға қатысушылардың барлығында іс-қимылдың анық та нақты стратегиясы болуы қажет.

Алдыменен, Еуразиялық Одақ, әуел бастан бәсекеге қабілетті жаһандық экономикалық бірлестік ретінде құрылуы тиіс. Бізді тек «модернизацияны қуушы» қағидаттарындағы дамушы елдер жиынтығы болудың тар шеңберлі перспективасы да, өзге әлем үшін мәңгілік табиғи ресурстардың үлкен перифериялық экспорттаушысы болып қалудың пешенемізге жазылуы да қанағаттандыра алмайды.

Әлем жаңа технологиялық төңкеріс табалдырығында тұр. Бүгінде Қазақстан үдемелі индустриалық-инновациялық даму жолын бағытын алып отыр. Біз болашақ ұлттық инновациялық экономиканың негізі ретінде заманауи өндірістік күштердің жаңа құрылымын құрадамыз. Мұндай міндеттерді Ресей және басқа ТМД мемлекеттерінің де алдарында тұр. Сондықтан, біздің Біртұтас экономикалық кеңістігіміз инновациялар мен қуатты технологиялық серпінділіктің аумағы болуының маңызы зор. Бұл үшін біздің мемлекетімізді дамытудың инновациялық және модернизациялық ортақ жалпы алгоритмін құрастыруымыз қажет.

Келесі, Еуразиялық одақ дамудың еуроатлантикалық және азиялық ареалдарын қосатын мықты буын ретінде қалыптасуы тиіс. Экономикалық тұрғыда біз Еуропалық Одақтың, Шығыс, Оңтүстік-Шығыс және Оңтүстік Азияның ырғақты

экономикаларын байланыстыратын көпір бола аламыз. Қазіргі таңда, «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық автомобильдік транспорттық дәліз жобасы жүзеге асырылып жатыр. Уақыт өте келе осы маршрут бойына Еуропа және Қытай рыноктарына тауарлар жеткізу мерзімін 3,5 еседен астамға қысқартуды қамтамасыз ететін заманауи автомобильділік-логистикалық жүйе түзілетін болады. Трансеуразиялық жүрдек темір желісін құрудың болашағы да зор көрінетіні сөзсіз. Бізге Біртұтас экономикалық кеңістіктің Еуропалық Одақпен, Қытай Халық Республикасымен, Жапониямен, Үндістанмен арадағы ынтымақтастығын кеңейту өзара тиімді.

Көптен қатаң сынға алынып жүрген, Еуропалық одақ тәжірибесі көрсетіп отырғандай, ортақ төлеу жүйесін, содан кейін ортақ валюта енгізу – интеграцияның заңды кезеңі болып отыр. Еуразиялық одақ жаңа жаһандық қаржылық-валюталық жүйенің бөлшегі болатын бакуатты өңірлік қаржы бірлестігі ретінде қалыптасуы тиіс. Қазіргі жағдайда бұл үдеріс, сондай-ақ, әлемдік дағдарыс салдары үрдістерін есепке алуы тиіс. Қазіргі Еуропалық одақ пен еуроаймақ қаншалықты сыналса да, олар өздерінің тіршілікке қабілеттілігі мен дағдарыстарға беріктігін көрсетіп отыр.

Біздің басты мақсатымыз – көршілерімізге одақтың іс жүзінде маңызы мен тіршілікке қабілеттілігіне сендіру. Сонда санымыз үш мемлекеттен де айтарлықтай арта түсетін болады.

Еуразиялық интеграцияның геэкономикалық, ал болашақта геосаяси жағынан буыны бекуі тек эволюциялық жолмен және ерікті түрде жүруі тиіс. Оған жасанды жеделдетудің ешқандай пішін мен жекелеген елдерді қамшылау жат болуы шарт. Біртұтас еуропалық нарық 40 жылға жуық уақыт құрылған. Бүгінде еуразиялық интеграция тұғырнамасы айтарлықтай кең. Оның құрамына пішіні, мақсаты және міндеті түрлі болып келетін мемлекетаралық бірлестіктер – ТМД, ЕурАзЭҚ, ҰҚШҰ, Кедендік одақ – Қазақстан, Беларусь және Ресей мен басқалардың Біртұтас экономикалық кеңістіктері кіреді.

Соңғы, Еуразиялық Одақ құру тек жұртшылықтың кең қолдауынегізінде ғана мүмкін бола алады. Қазірде біздің елдерімізде өзіміздің «еуразо-оптимисттер» мен «еуразо-скептиктер» барекені заңдылық болып табылады. Олардың арасындағы пікірталастар тек қана интеграциялық үдерістердің кемшіліктерін көруге және оларды дәйектілікпен аластауға жәрдемдесетіні анық. Жакын болашақта олардың дебаттары Еуразиялық Ассамблея – біздің елдеріміз парла-

ментарийлерін біріктіретін ұлтүстілік құрылым мінберінен жүретін болады. Елбасымыздың пікірінше, сонымен бір мезгілде, еуразиялық интеграцияның халықтық вертикалін нығайту маңызды орын алады. Яғни, бұл жерде мәселе еуразиялық қоғамдық бірлестіктердің санын арттыру туралы болып отыр. Мәселен, ЕурАзЭҚ Іскерлік кеңесінің арқауында өнеркәсіпшілер мен кәсіпкерлердің Еуразиялық конгрессін құруға болады.

Одақты құру барысында Елбасымыз біреше ұтымды ұсыныстарды айта кетті. Еуразия субматеригінің географиялық кіндігінде тұрған елордамыз Астанаға Еуразиялық экономикалық кеңістіктің атқарушы органдарын орналастыруды ұсынды.

Кеден одағы елдерінің үштігі пішінінде Еуразиялық сауда-өндірістік палатасын құру орынды. «Еуразия-24» тәуліктік жаңалықтар арнасын құру жөніндегі жұмыстарды бастап, жалғастыру қажет. Бұл біздің елдеріміздің азаматтарын интеграцияның басымдықтары мен барысы туралы объективті және толық ақпараттандыру тұрғысынан мағызды.

Қазіргі таңда, аймақтық интеграция жаңа әлемнің дамуында негізгі трендтің біріне айналып келеді. Аймақтық интеграция ХХІ ғасырдың әлеуметтік және экономикалық даму заңдылықтарына сүйенсе, мемлекеттердің бірігуінде, халықаралық қатынастарында тұрақтылық байқауға болады. Посткеңестік мемлекеттер үшін мұндай жаңа интеграция мәдени-тарихи құндылықтарды ғана біріктіріп қана қоймай, еуразиялық, географиялық кеңістік, жаңа ХХІ ғасыр әлемінің геосаяси орталығына айналады. Ал, Қазақстан мен Ресей бұл еуразиялық интеграцияның негізгі күші болып қалмақ.

Сараптай келгенде, еліміздің Ұлт Лидері Н.Ә. Назарбаевтың ұсынған Еуразиялық Идеясы өзінің маңыздылығын, өмірлік қажеттілігін тәжірибе жүзінде дәлелдеп келеді. Еуразиялық интеграциялық жоба экономикалық дамуға үлкен мүмкіндіктер ашады, бәсекелестік ортаны қалыптастырады. Бұндай күш-жігердің бірігуі Еуразиялық Одаққа жаһандық экономикаға және сауда жүйесіне кіру мүмкіндігін ғана емес, сонымен қатар, болашақтың пішінін анықтайтын шешімдер қабылдау үрдісінде қатысу мүмкіндігіне жол ашады. Еуразиялық Одақтың құрылуы бұл мүше елдердің ХХІ ғасырдың күрделі әлемінде өзінің сенімді орнын табуға мүмкіндік беретін жол. ТМД мемлекеттері бірігу арқылы ғана алға жылжу және өркендеу қабілетіне ие болады.

Әдебиеттер

- 1 Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы, Москва: Астрель, 2013. – 135-с.
- 2 <http://group-global.org/kk/node/27141>
- 3 Еуразиялық экономикалық одақ туралы шартты ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 14 қазандағы № 240-V ҚРЗ
- 4 Магер Ю. Новые горизонты // Егемен Қазақстан. 25 қазан, 2013 жыл. – Б. 2

References

- 1 Z. Brzezinski, The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives, Moscow: Astrel, 2013. – 135 p.
- 2 <http://group-global.org/kk/node/27141>
- 3 On the ratification of the Treaty on the Eurasian Economic Union. Law of the Republic of Kazakhstan dated October 14, 2014 № 240-V SAM
- 4 Maher Y. New Horizons // Kazakstanskaya true. October 25, 2013. – P. 2